

Erdei-Derschner Katalin

BESZERZÉSEL KAPCSOLATOS OKTATÁSI HÁLÓ FELTÉRKÉPEZÉSE

The Mapping of the Educational Network of Procurement

Erdei-Derschner Katalin, PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, erdei.derschner@gmail.com

A tanulmány egy olyan kutatási eredményt mutat be, amelynek fő célja elsődlegesen az Egyesült Királyság területén működő egyetemeken található beszerzési és közbeszerzési oktatási háló feltérképezése, beleértve az oktató intézményeket, tanszékeket, tananyagok felépítését, kötelező és ajánlott olvasmányokat, kapcsolódó oktatókat, azok kapcsolatát és kutatói tevékenységét.

A felépített adatbázis fontossága abban rejlik, hogy a vállalatok, szervezetek részéről nagy igény mutatkozik felsőfokú képzettséggel rendelkező beszerzési szakemberek iránt, ezért a beszerzésben rejlő oktatási potenciált nagyon tekinthetjük. A kutatás 31 egyetem 53 képzését foglalja magában.

KULCSSZAVAK:

beszerzés, közbeszerzés, oktatási háló, kutatási tevékenység, oktatási szerkezet

This study presents a research result, the main objective of which was to map the procurement and public procurement educational networks, primarily in universities in the United Kingdom, including educational institutions, departments, curriculum structure, compulsory and recommended reading, related lecturers, their relationship and research activities.

The importance of the database lies in the fact that there is a great demand on the part of companies and organisations for procurement specialists with higher education background, therefore the educational potential of procurement can be considered great. The research covers 53 trainings of 31 universities.

KEYWORDS:

educational network, educational structure, procurement, public procurement, research activity

1. BEVEZETÉS

A beszerzés vállalatoknál/szervezeteknél betöltött szerepe az elmúlt pár évtizedben jelentősen megnőtt. A beszerzési szakembereknek széles körű ismeretekkel kell rendelkeznie, nemcsak gazdasági, hanem pénzügyi, jogi, termelési és számos további menedzsmentterületen is. Ezen tényezők hatására a világ egyes államaiban, mint például Angliában, Franciaországban és az Amerikai Egyesült Államokban (USA), a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően, a beszerzés felsőoktatásban oktatott tudománnyá vált, és a beszerzéshez köthető, szakirányú képzések mind MSc-, mind BSc-szinten megtalálhatók az adott ország felsőoktatási rendszerében. Hazánkban a közbeszerzést vagy OKJ-s oklevelet adó közbeszerzési referensképzés során, vagy már meglévő felsőoktatási diplomára épülő szakirányú továbbképzés során lehet elsajátítani. Ilyen szakirányú továbbképzés például a közbeszerzési tanácsadói szak a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, vagy a közbeszerzés menedzsment szak a Budapesti Corvinus Egyetemen. Jogi területen pedig a közbeszerzési szakjogász képzés biztosítja a magas szintű közbeszerzési elméleti és gyakorlati tudás elsajátítását. Beszerzési szakirányú továbbképzést pedig csak a Budapesti Corvinus Egyetem (beszerzési menedzsment) és a Budapesti Gazdasági Egyetem (nemzetközi beszerzés és értékesítés) tart.¹ A hazai képzésekre általánosan jellemző, hogy mind szakirányú továbbképzés, levelező szakon, önköltségs formában.

A beszerzés funkciója, jelentősége és szervezetenél betöltött szerepe jelentősen átalakult az elmúlt évszázadban, és jelenleg is folyamatosan formálódik, a globális és lokális kihívásoknak megfelelően. A beszerzés mint szakmai funkció megjelenése az 1830-as évekre tehető. Az első időkben a beszerzés fő feladata a beszerzendő anyagok forrásának megfelelő meghatározása volt, a beszerzés szerepe megragadt a mai operatív szinten, azaz szinte kizárólag a szükséges alapanyag rendelkezésre állását kellett biztosítani. Később, a gazdasági és politikai válságok folyamányaként, az alapanyag-ellátottság területén nehézségek léptek fel, a vállalatok és szervezetek egyre jobban elkezdtek odafigyelni a beszerzéseikre és az anyaggazdálkodásukra. Az 1980-as évek válságainak és az egyre növekvő globális versenynek köszönhetően a beszerzés szerepe teljesen megváltozott és stratégiai szerepet kapott. A TQM (*Total Quality Management*) és a statisztikai folyamatszabályozás megjelenése, a SWOT-elemzés, a BCG-mátrix és a Porter-féle értékláncelmélet új helyzetet teremtett. Az ellátásiláncmenedzsment-szemlélet elterjedésével a vállalatok a beszállítók, a vevők közötti teljes folyamat felölésére és irányítására kezdtek törekedni. A 2000-es évek elején a beszállítói bázis folyamatosan növekvő hangsúlyossága újjaformálta a beszerzést. A beszállítók egyfajta ellenségből átalakultak egy sokkal inkább együttműködésen alapuló kapcsolatba. A beszállítómenedzsment, a vállalatirányítási rendszerek, a stratégiai-költség-menedzsment, az adatok folyamatos, friss rendelkezésre állása a stratégiai láncon

¹ Közbeszerzés és beszerzés területén a szakirányú továbbképzések teljes listája, 2020-ban, a felvi.hu adatbázisa alapján: közbeszerzés-menedzsment (BGF), közbeszerzési menedzser szakközgazdász (BCE-GTK), közbeszerzési szakjogász (ELTE-ÁJK), közbeszerzési tanácsadó (NKE-KTI), közbeszerzési szakjogász (PPKE-JÁK), közbeszerzés-menedzsment (TPF), közbeszerzési menedzser szakközgazdász (TPF).

keresztül új értéket teremtenek, lehetővé téve az innovációt, a bevételek növekedését. A teljesítményelvárás a beszerzést minden eddiginél fontosabbá tette, mindemellett pedig megszületett a beszerzés értékteremtő funkciója.² A pénzügyi világválság új kihívások elé állította a beszerzési szervezeteket és szakembereket is. A beszállítói bázis instabilitása, a gazdasági nyomás eredményeképpen, a közvetlen költségcsökkentés mellett a beszerzés teljesítménye is előtérbe került. Ezt a szemléletet Weele meghatározása is tükrözi, amely alapján a beszerzés „a vállalat külső erőforrásainak menedzselése beleértve az összes szükséges anyagot, szolgáltatást, tudást, a szervezet céljaival összhangban, tevékenységét a leghatékonyabb módon támogatva”.³ A fenti változások megteremtették a vállalati stratégiába integrált teljesítmény-központú beszerzés elméleti és gyakorlati hátterét.⁴

A beszerzés hazai története a fentihez képest másként alakult, hiszen a hiánygazdaság teljesen más eszközrendszert és más prioritásokat igényelt, mint a nyugati, fejlettebb országokban. A beszerzési szervezeti egység megjelenése csak a rendszerváltás utáni időszakra tehető, amikor is először a beszerzés hagyományos elgondolása honosodott meg. A beszerzési feladatok csak és kizárólag a beszerzési ügyletek lebonyolítására korlátozódtak. Jelentősége és tevékenységi köre azonban nálunk is hamar kibővült. A 2000-es évek elején a beszerzés fő szerepe az árak, költségek csökkentése volt, de már az évtized közepére megjelent hazánkban is a stratégiai beszerzési szemlélet.⁵

Azáltal, hogy a beszerzési szervezetek stratégiai fontosságúvá váltak, megteremtették az igényt a megfelelően képzett és szaktudással rendelkező szakemberek iránt. Egy jól képzett beszerzési szakember hozzáadott értéket teremt a szervezet egésze számára többek között a következő funkciókon keresztül: világszínvonalú beszállítói bázis felépítése és működtetése; a beszállítói bázis és a minőség folyamatos fejlesztése; a termékfejlesztések támogatása; széles körű piaci ismeretek, folyamatok optimalizálása; a külső és belső partnerek támogatása stb. Azonban tudományos körökben sincs még egyetértés arra vonatkozóan, hogy milyen képességekkel és készségekkel kell rendelkeznie egy beszerzési szakembernek, és hogy milyen képzések szükségesek ahhoz, hogy a beszerzés területén egy sikeres karrierpályát lehessen felépíteni.

Már az 1993-ban a CAPS Kutatási intézet által készített tanulmány felhívta a figyelmet arra, hogy az elvárások változásával a beszerzési funkció is változik, és ezzel együtt a beszerzési szakemberek oktatási és képzési igényeinek követelményei is változnak. A változás érinti magát a beszerzési szervezetet, a beszerzési folyamatot és magukat a személyeket is.⁶ Az intézet által készített második kutatás is a beszerzési szakemberek által elvárt képességeket és készségeket vizsgálta. Egyik hozzáadott értéke a tanulmánynak, hogy kísérletet tett a világszínvonalú beszerző meghatározására.

² Robert M. Monczka et alii: *Purchasing and Supply Chain Management*. Cengage Learning EMEA, 2010. 24–28.

³ Arjan von Weele: *Purchasing and Supply Chain Management*. Endover, Cengage Learning, 2010. 10.

⁴ Robyn Wright – A.T. Kearney: *Procurement Leaders of Tomorrow*. CIPS East Anglia Branch, 2016.

⁵ Vörösmarty Gyöngyi – Tátrai Tünde: *Beszerzés*. Budapest, Complex, 2010. 10–15.

⁶ Michael G. Kolchin – Larry Giunipero: *Purchasing Education and Training Requirements and Resources*. Center for Advanced Purchasing Studies, 1993. 14.

„A világszínvonalú beszerző az a személy, aki munkáját stratégiai szempontból közelíti meg, figyelembe véve a beszállító vállalat és a saját szervezetének igényeit is. Az adott személy folyamatosan felhasználja képességeit és tudását az ellátási lánc kritikus elemeivel kapcsolatban, hogy értéket biztosítson a vállalat és az ügyfelek számára, és ezen keresztül támogassa a kitűzött célok elérését.”⁷

A szervezet által készített harmadik tanulmány eredményével összhangban az első öt általános tudásterület, amelyre egy beszerzési szakembernek szüksége van:

1. a beszállító elemzés;
2. beszállítói kapcsolatmenedzsment;
3. teljes költségelemzés;
4. ár- és költségelemzés;
5. beszállító fejlesztés.

Ezek azok az alap-, nélkülözhetetlen tudások, amelyekkel minden beszerzési szakembernek rendelkeznie kell. A tanulmány iránymutatást ad arra vonatkozóan, melyek azok a képességek, amelyekkel a közeljövőben a beszerzési szakembereknek rendelkezniük kell. Fontosági sorrendben, ezek: beszállítói kapcsolatmenedzsment, teljes költségelemzés, beszállítói stratégiák és tervezés, beszállítóelemzés, versenyképes piacok elemzése, ellátásláncmenedzsment, beszállítóértékelés, bér- és költségelemzés, beszállítófejlesztés, üzleti folyamatok fejlesztése és árképzéstechnikák.⁸ Összefoglaló jelleggel ezek a képességterületek adhatják egy kiváló szakmai képzés alapját.

A beszerzés mint szakterület oktatásának jelentőségét néhány országban már évtizedekkel ezelőtt felismerték. Az Egyesült Királyságban kiemelkedő a felsőoktatás területén létrejött és gyakorlatba átültetett szemlélet, amely a beszerzés három stratégiai prioritására összpontosít: a beszerzés stratégiai szintű vezetésére, a külső-belső együttműködés kiemelkedő szerepére, és a beszerzés képességeinek és készségeinek javítására.⁹

2. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI ÉS MÓDSZERTANA

A kutatói munka elsődleges célja volt egy fejlett beszerzésoktatási rendszer feltérképezése és bemutatása. Egy olyan adatbázis létrehozása, amely leíró jelleggel bemutatja egy magas színvonalú beszerzési szakirányú képzés rendszerét, tantárgyi szerkezetét, oktatási segédanyagait. További cél volt a kapott adatbázis alapján az oktatási és kutatási háló feltérképezése, a beszerzést oktató tanárok oktatási és tudományos tevékenységének értékelése.

⁷ Larry C. Giunipero: *A Skills-Based Analysis of the World Class Purchaser*. Florida, Center for Advanced Purchasing Studies, 1999. 5.

⁸ Larry C. Giunipero – Robert B. Handfield: *Purchasing Education and Training II*. Center for Advanced Purchasing Studies, 2004. 74–77.

⁹ *Efficacy in higher education*. HEFCE, 2015.

A kutatás módszertana a tudománymetria, amely lehetővé teszi, hogy tárgyilagosan, számszerű adatok alapján lehessen egy intézményt vagy oktatóit minősíteni. A módszertan segít a lehetőségek és leküzdendő kihívások feltérképezésében. Az értékelések jelentős elemét képviselik az egyetemek és azok személyi állománya a tudományos közösségben betöltött szerepének és súlyának meghatározásában.¹⁰ Az alkalmazott módszer a tudományos teljesítmény értékelésének és mérésének tényeken alapuló eszközévé vált.¹¹

A kutatás elsődlegesen az interneten fellelhető adatokon nyugszik. Az egyetemek, a tanulókért folytatott kiélezett küzdelemnek köszönhetően, széles körű tájékoztatást biztosítanak a képzésekről, azok rendszeréről és oktatási háttéréről.

Kiindulási pontnak egy világszínvonalú szervezet, a Chartered Institute of Procurement & Supply (CIPS)¹² lett kijelölve, amely egy szakmai kamara a beszerzési és ellátási lánc szakterületén. A szervezet célja, hogy elősegítse a magas színvonalú szakmai képességek és készségek fejlesztését, továbbá az integrációt a területen tevékenykedő szakemberek, szervezetek és oktatási intézmények között. Mint szakmai szervezet egyedülállónak tekinthető. Felismerték, hogy a beszerzési és ellátási lánc területe különleges készségeket és képességeket kíván, ezért kiemelten foglalkoznak az ilyen irányú, megfelelő színvonalú szakemberképzéssel. A képzéseket 5 szinten akkreditálják: alap-, középszinten, ami a hazai OKJ megfelelője, továbbá BSc-, MSc- és MBA-szinten. A kutatás alapját ezek az akkreditált képzések alkotják. Az adatbázis készítésekor 79 tanúsított oktatási intézmény, 111 akkreditált képzése volt megtalálható az adatbázisukban a világon, amelyből 46 intézmény az Egyesült Királyság területén található, illetve egy-egy további intézet Franciaországban, Olaszországban és Írországban.¹³ A kutatási adatbázist leszüktítettük az európai intézményekből azokra, amelyek a 2016/2017-es és/vagy a 2017/2018-as képzési évre aktív kurzussal rendelkeztek.

Az adatbázis építése során első lépésben, a CIPS által akkreditált képzések listája alapján az egyetemek honlapján található képzési és oktatási adatokat gyűjtöttük ki. Második lépésben az oktatási intézmények honlapjairól az oktatott tantárgyakra vonatkozó minden adatot összegyűjtöttünk strukturált formában, külön figyelemmel a tantárgyak listájára, az oktatók nevére és az oktatási egységére. Ilyen mélységben azonban már nem állt minden adat korlátlanul rendelkezésre. Összességében végül megfelelő minőségű és mennyiségű adat 33 egyetem 54 kurzusáról volt megtalálható, így ez az adathalmaz képezte a vizsgálódás alapját. A vizsgált képzések keretében 634 tantárgyat hirdettek meg az oktatási intézmények, esetleges ismétlések kiszűrése nélkül.

A tudományos lenyomat vizsgálatához a Scopus adatbázis adatai adták az alapot. A hivatkozások számának nyomon követésére más mérőszámrendszerek is rendelkezésre állnak, mint például a Web of Science és a Google Scholar. A kutatók széles körben alkalmazzák

¹⁰ Sasvári Péter – Urbanovics Anna: A Nemzeti Közszerzési Intézet oktatói és kutatói publikációs teljesítményének értékelése a Scopus adatai alapján. *Hadtudomány*, (2018), e. sz. 1–13.

¹¹ Lane Julia: Let's Make Science Metrics More Scientific. *Nature*, 464. (2010), 7288. 488–489.

¹² A szakmai kamara honlapja elérhető a www.cips.org linken.

¹³ Az adatbázis legyűjtése 2018. január–február havában történt meg. www.cips.org

és vizsgálják ezeket a rendszereket. A köztük lévő azonosságok és különbségek is számos tudományos munka alapját képezik, azonban megegyezés még nem született a témában.¹⁴

A kutatás célkitűzésével összhangban a következő hipotéziseket állítottuk fel:

Első hipotézis (H1): A CIPS tanúsítványát elnyert egyetemek eltérő rangsorolású intézmények, ezért képzési szerkezetük eltérő, azonban minden képzésnek kötelező eleme a beszerzés oktatása valamilyen tantárgy keretében.

Második hipotézis (H2): a beszerzés oktatása során az egyetemek nagyban azonos könyveket és egyéb irodalmakat alkalmaznak az oktatási segédanyagok kialakítása során.

Harmadik hipotézis (H3): MSc-szinten alkalmazott tananyagok nagyobb tudományos súlyúak, mint a BSc-képzés során alkalmazott társaik (nagyobb az idézettségük).

Negyedik hipotézis (H4): A képzések oktatói kutatói tevékenységet is folytatnak. Ezek intenzitása egyetemenként és kutatónként eltér egymástól (H4a). A nemzetközi egyetemi rangsorok előbbi helyre sorolt, jobb teljesítményt nyújtó egyetemei beszerzéssel is foglalkozó oktatóinak kutatási eredménye is jobb (H4b).

Ötödik hipotézis (H5): Azok az egyetemek, amelyek kimagasló eredménnyel rendelkeznek oktatás terén, nagyobb aktivitást mutatnak publikációs téren is.

Hatodik hipotézis (H6): A beszerzéssel kapcsolatos kutatások több egyetem részvételével és együttműködésével valósulnak meg, így egyszerre több intézményt vonnak be.

Hetedik hipotézis (H7): A képzési szintek, a képzések hossza és az oktatók tudományos tevékenységének intenzitása között egyenes korreláció figyelhető meg.

3. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A kutatás alapját képező alapadatbázis létrehozása után az első hipotézis vizsgálatához az egyetemek rangsorát is meg kellett határozni, aminek az alapja az angliai QS World University évenként megjelenő egyetemi ranglistája.¹⁵ Következő lépés a 634 oktatott tantárgy elemzése volt. A kizárólag név alapján történő összehasonlítás kevés szinergiát mutatott, ezért csoportosítani kellett őket. A csoportosítás alapját az Institute for Supply Management (ISM)¹⁶ által felállított és világszinten elfogadott lista jelentette, amely 14 kulcsfontosságú területet határozott meg az ellátásilánc-menedzsment területén. Ebbe a 14 osztályba soroltuk be az oktatott tantárgyakat. Az eredményt az 1. táblázat foglalja össze.

¹⁴ Alberto Martín-Martín et alii: Google Scholar, Web of Science, and Scopus: A systematic comparison of citations in 252 subject categories. *Journal of Infometrics*, 12. (2018), 4. 1160–1177.

¹⁵ www.topuniversities.com/university-rankings 2018. éves rangsora.

¹⁶ www.ismworld.org

1. táblázat • Oktatott tantárgyak csoportosítása, képzési szintek szerint, előfordulási gyakoriság alapján (Forrás: a szerzők szerkesztése)

MSc	#	MBA	#	BSc	#
Ellátásilánc-menedzsment	85	Stratégiai vezetés	7	Beszerezés	23
Beszerezés	61	Pénzügyek és elemzés	5	Logisztika	15
Stratégiai vezetés	48	Vezetés	4	Stratégiai vezetés	13
Logisztika	33	Kutatásmódszertan	4	Ellátásilánc-menedzsment	13
Kutatásmódszertan	27	Marketing	3	Vezetés	7
Operatív vezetés	24	Ellátásilánc-menedzsment	2	Kutatásmódszertan	7
Projektmenedzsment	24	Üzleti etika	1	Pénzügyek és elemzés	5
Disszertáció/Szakmai gyakorlat	23	Beszerezés	1	Jog	5
Pénzügyek és elemzés	23	Projektmenedzsment	1	Disszertáció/Szakmai gyakorlat	3
Vezetés	14			Operatív vezetés	3
Minőségmenedzsment	13			Gazdaságtan	2
E-business	11			Projektmenedzsment	2
Teljesítménymenedzsment	7			Marketing	1
Jog	5			Teljesítménymenedzsment menedzsment	1
Gazdaságtan	4			Közmenedzsment	1
Marketing	4				
Kockázatmenedzsment	3				
Technológiamenedzsment	3				
Üzleti etika	1				

Az összesített lista elején helyezkedik el az ellátásilánc-menedzsment mint tantárgy, amelyet egy felsőoktatási intézet kivételével minden vizsgált oktatási intézet oktat. Az egyetemi adatok alapján ebben a témakörben 100 különféle órátípus közül választhatnak a hallgatók. A felölelt témakörök igen széles körűek, a teljesség igénye nélkül csak párat kiemelve a hagyományosnak tekinthető ellátásilánc-menedzsment (SCM) mellett: SCM-tervezés, SCM-kockázat és fenntarthatóság, stratégiai SCM, SCM-modellezés, zöld SCM stb. Az összesített ranglista következő helyén a beszerzés szerepel. Beszerzés témájú tantárgyak között szerepelnek többek között a beszerzési irányelvek és folyamatok, beszerzési stratégiák, az ellátási piacok kezelése, ár és költségek elemzése, tárgyalástechnika, kategóriamenedzsment, e-kereskedelem az ellátási láncban, beszerzési jog, beszállítói környezet elemzése, fenntartható beszerzés stb.

Érdekes azonban, hogy 6 egyetem tantárgylistáján egyáltalán nem lehetett beszerzés témakörébe tartozó tárgyat találni a megnevezés és leírás alapján. Kiemelkedő oktatási tevékenységet végez ezen a szakterületen a Plymouth Egyetem, amely 19 tantárgy keretében oktat beszerzéshez köthető ismeretanyagot. Előfordulás szempontjából kiemelkedőnek tekinthető az oktatott tárgyak körében a kutatásmódszertan, amelyet minden felsőoktatási intézmény, minden képzési szinten oktat.

Összefoglalva elmondható, hogy mind BSc-, mind MSc-szinten a leggyakrabban oktatott tantárgyak a beszerzés, a logisztika, a stratégiai menedzsment és az ellátásilánc-menedzsment. A tantárgycsoportok sorrendje képzési szintenként természetesen változik. A fentiek alapján elmondható, hogy a *CIPS-tanúsítványt elnyert egyetemek eltérő rangsorolású intézmények, azonban a képzési szerkezetük erős hasonlóságot mutat a tantárgyi felépítés alapján. A beszerzés mint tantárgy oktatása nem tekinthető kötelező elemnek a tantárgyi struktúrában, hiszen 33 felsőoktatási intézmény közül csak 27-nél volt fellelhető közvetlenül beszerzéshez köthető tantárgy (H1).*

Következő lépésben a kurzusok elvégzéséhez szükséges tananyagokat gyűjtöttük ki és elemeztük. 162 tananyag részletes vizsgálatából azt a következtetést lehet levonni, hogy az oktatók túlnyomórészt a könyveket részesítik előnyben. A tananyag típusmegoszlása azt mutatja, hogy az oktatók 85%-ban alkalmaznak könyvet és csak 15%-ban cikket vagy folyóiratban megjelent tanulmányt oktatási segédanyagként. Már az alkalmazott tananyag darabszámából is látszik (13 egyetem esetén, 226 db ajánlott és kötelező irodalom), hogy nincs egységesen kialakult gyakorlat arra vonatkozóan, hogy a beszerzést mely könyvekből tanítsák. A könyvek felénél, 133 könyv esetében az adott könyvet csak egy oktatási intézmény egy tantárgya keretében alkalmazza. A könyvek listáját, amelyeket egynél több kurzus esetében alkalmaznak, a 2. táblázat tartalmazza. Az adatok alapján megállapítható, hogy a felsőoktatási intézmények saját maguk alakítják ki a kötelező és ajánlott tananyagok listáját. Ebben szerepe lehet, hogy az oktatók a saját maguk által írt könyveket részesítik előnyben, de ennek vizsgálatára ez a kutatás nem tért ki. Alkalmazás gyakorisága szempontjából kiemelkedő Kenneth Lyons, Brian Farrington *Purchasing and Supply Chain Management*, A. J. van Weele *Purchasing & Supply Chain Management* és Robert Monczka és szerzőtársai *Sourcing & Supply Chain Management* című könyve. A könyvek listáját, amelyek oktatási anyagként több kurzuslistában is szerepeltek, a 2. táblázat tartalmazza.

A vizsgált információk alapján a második hipotézis is helytelennek bizonyult. *Az egyetemek a beszerzésoktatás területén főleg könyveket alkalmaznak oktatási segédanyagként, ezeket széles körből választják, úgyhogy kevés azonosság található közöttük (H2).*

A harmadik hipotézis vizsgálatához az alkalmazott tankönyveket idézettség szerint vizsgáltuk meg. A leggyakrabban alkalmazott könyvek esetében az idézettség számát a Google Scholar¹⁷ alapján határoztuk meg, szintén a 2. táblázat tartalmazza.

A leggyakrabban idézett könyv Roger Fisher, William Ury és Bruce Patton *Getting to Yes* című kiadványa, amit a Google Scholar alapján 10 538-szor idéztek. A könyvet azonban oktatásban szinte alig alkalmazzák, csak két egyetem egy-egy beszerzési kurzusában volt megtalálható. Hasonló helyzetben van Sunil Chopra és Peter Meindl *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation* című könyve, amely 7604 db idézettséggel rendelkezik, de tananyagként szintén csak két egyetem alkalmazza, és további két helyen ajánlott irodalomként szerepel. Egyedül Nigel Slack, Stuart Chambers és Robert Johnston *Operation Management* című könyve az, ami mindkét vizsgálati szemszögből

¹⁷ <https://scholar.google.com>

elől végzett, azaz mind idézettség (2824-szer idézték), mind a leggyakrabban alkalmazott oktatási segédanyagok listáján előkelő helyen szerepel. Az idézettség szempontjából 15 oktatási segédanyagként alkalmazott könyv vizsgálatánál azt látjuk, hogy mind a 15 szerepel a mesterszintű oktatásban, míg BSc-szinten ezeket csak korlátozottan alkalmazzák, azaz az MSc-szinten alkalmazott tananyagoknak nagyobb a tudományos súlya (H3).

2. táblázat • Leggyakrabban beszerzési oktatási segédanyagként alkalmazott könyvek listája (Forrás: a szerzők szerkesztése)

Szerző	Cím	Kurzusok száma, ahol oktatási anyagként szerepel	Idézettség
Lysons, Kenneth, Farrington, Brian	Purchasing and Supply Chain Management	12	823
A. J. van Weele	Purchasing & Supply Chain Management: Analysis, Strategy, Planning and Practice	11	1620
Robert M. Monczka at al.	Sourcing and Supply Chain Management	7	1657
N Slack, S Chambers, R Johnston	Operations Management	6	2824
Peter J. H. Baily at al.	Procurement Principles and Management	6	177
Martin Christopher	Logistics & Supply Chain Management	5	3214
Thomas E. Johnsen, Mickey Howard, Joe Miemczyk	Purchasing & Supply Chain Management: A Sustainability Perspective	4	27
Plymouth University	Get Results with Plymouth University – Cook Thomas Mastering the Business of Global Trade	4	–
Nigel Slack	Operations Strategy	3	973
Steve Gates	The Negotiation Book: Your Definitive Guide to Successful Negotiating	3	17
Ilan Oshri, Julia Kotlarsky, Leslie Willcocks	The Handbook of Global Outsourcing and Offshoring: the Definitive Guide to Strategy and Operations	2	327
Paul Cousins	Strategic Supply Management: Principles, Theories and Practice	2	221
Alan Rushton, Phil Croucher, Peter Baker	The Handbook of Logistics & Distribution Management: Understanding the Supply Chain	2	1031
Alix Adams	Law for Business Students	2	22
David N. Burt, Donald W. Dobler, Stephen L. Starling	World Class Supply Management: the Key to Supply Chain Management	2	–
Denis J. Keenan, Kenneth Smith	Smith & Keenan's Law for Business	2	8
Fred Sollish, John Semanik	The Purchasing and Supply Manager's Guide to the C.P.M. Exam	2	1
Griffiths, M. and Griffiths, I	Law for Purchasing and Supply	2	20
Jason Chuah	Law of International Trade: Cross-Border Commercial Transactions	2	–
LiYaning Tang, Qiping Shen, Eddie W.L. Cheng	A Review of Studies on Public–Private Partnership Projects in the Construction Industry	2	254
R Fisher, WL Ury, B Patton	Getting to Yes	2	10538

3. táblázat • A vizsgált egyetemek rangsora, oktatók száma, átlagos dokumentum száma, az egy főre jutó hivatkozások átlaga és TEF-minősítés (Forrás: a szerzők szerkesztése)

Egyetem neve	Dokumen- tumok átlaga	Hivatkozások átlaga (db/fő)	Összes oktató száma (fő)	Rangsor	TEF
University of Warwick	54,1	621,7	64	1	ezüst
University of Strathclyde	65,6	571,2	5	2	–
Brunel University London	34,8	532,1	13	3	ezüst
University of Westminster	20,0	488,9	16	4	bronz
University of Exeter	25,9	464,5	31	5	arany
Robert Gordon University	18,4	457,6	19	6	arany
University College Dublin	17,9	447,1	19	7	–
University of Sussex	27,1	349,8	10	8	ezüst
Heriott Watt University	23,5	337,2	46	9	ezüst
MIP Politecnico di Milano	21,1	333,0	27	10	–
Salford University	16,6	319,6	70	11	bronz
University of Greenwich	19,3	246,3	26	12	ezüst
University East Anglia	16,7	240,0	51	13	arany
Kedge Business School	15,8	188,7	9	14	–
Aston University	16,8	185,9	11	15	arany
Kingston University	11,1	182,3	19	16	bronz
University of Liverpool	15,8	182,3	32	17	bronz
Plymouth University	24,1	165,5	12	18	bronz
Conventry University	11,8	159,9	66	19	–
University of Brighton	6,7	131,7	34	20	ezüst
University of South Wales	7,9	115,7	9	21	–
University of Northumbria	10,9	109,6	19	22	ezüst
Newcastle University	6,0	71,5	2	23	arany
Leeds Beckett University	8,3	48,1	8	24	arany
University of Northampton	8,4	24,2	5	25	arany
University of Lincoln	4,8	10,0	8	26	arany

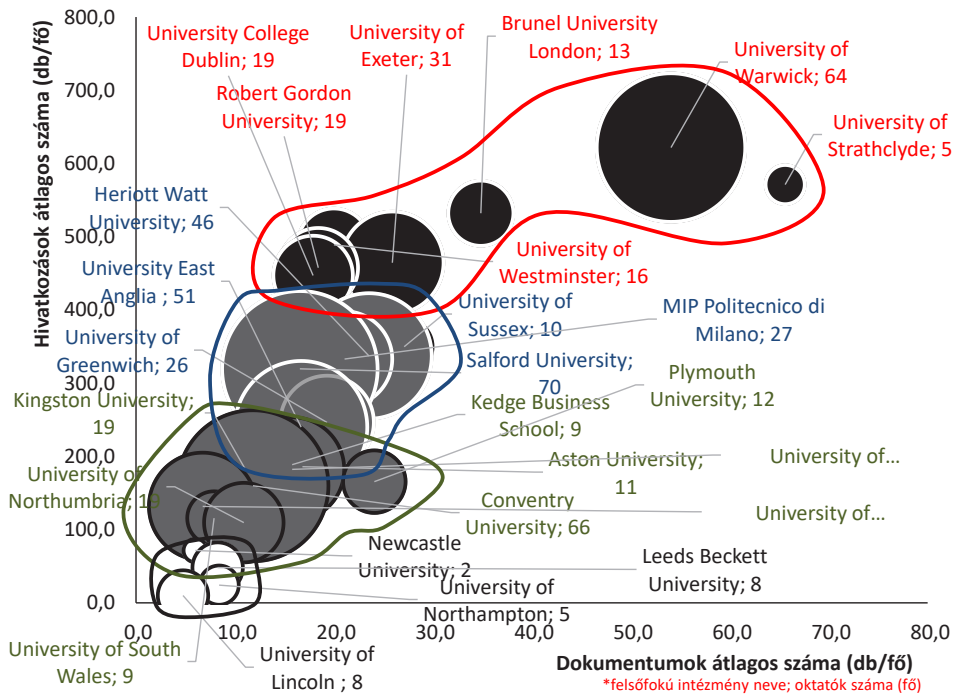
A következőkben az oktatók tudományos tevékenységét vizsgáltuk meg. A kigyűjtött adatbázisba azon egyetemek oktatói kerültek be, akik beszerzéssel kapcsolatos tantárgyakat is oktatnak. 26 egyetemről 1100 személyt azonosítottunk, amiből a Scopus adatbázisa alapján, 631 személy esetében találtunk tudományos lenyomatot. A kapott eredményt egyetemi szinten összesítve a 3. táblázat mutatja be, az egyetemek rangsorával és oktatói minősítésével együtt.

Az egy főre jutó átlag dokumentumszámokat vizsgálva kiemelkedő teljesítményt nyújt a University of Warwick 54,1 és a University of Strathclyde 65,6-os átlagos tudományos dokumentum számmal. Legkisebb átlaggal a University of Lincoln rendelkezik, ahol ez a mutató mindösszesen 4,8. A Newcastle University Business School 6-os és a University of Brighton 6,7-es átlaggal szintén a lista alján szerepel. A hivatkozási átlagok vizsgálata hasonló eredményt mutat. Az élen ebben a rangsorban is a University of Warwick és a University of Strathclyde szerepel, az előző 621,7, míg a másik 571,2-es egy főre vetített átlagos hivatkozásszámmal. A legrosszabb teljesítményt itt is a University of Lincoln mutatja 10-es hivatkozási átlaggal. Tehát az egy főre vetített dokumentumok átlagos számából és a szintén egy főre jutó hivatkozási átlagszámából egyértelműen kirajzolódik, mely egyetemek oktatói végeznek kimagasló tudományos tevékenységet. A vizsgált eredmények vizuális megjelenítése az egyetemek között (1. ábra) 3 jól elkülöníthető csoportot rajzol ki, amelyből egyértelmű következtetések vonhatók le az oktatók tudományos és oktatói tevékenységére vonatkozóan. Az első csoportba azok az egyetemek tartoznak, akik az oktatás mellett intenzív kutatói tevékenységet is végeznek. Ebbe az első csoportba az első 7 egyetem tartozik a rangsor alapján.

A vizsgált egyetemek sokasága miatt a következő két csoport ketté lett bontva, annak ellenére, hogy a két csoport nagyjából azonos teljesítményt mutat a vizsgált attribútumok terén. Így végül négy csoportot alakítottunk ki. A bontás második nagy csoportját alkotják azok az egyetemek, amelyek oktatással és kutatással is nagyjából egyenlő arányban foglalkoznak, de a tevékenységük még inkább a kutatás irányába tolódik el. Ebben a csoportba tartozik a University of Sussex, a Heriott Watt University, az MIP Politecnico di Milano, a Salford University, a University of Greenwich és a University East Anglia. A harmadik csoportba kerültek azok az egyetemek, amelyeknek oktatói még szintén jelentős kutatói tevékenységet is folytatnak az adott egyetemen, de az arány már inkább az oktatói tevékenység felé tolódik el. Ebben a csoportba kerültek a következő egyetemek: Kedge Business School, Aston University, Kingston University, University of Liverpool, Plymouth University, Coventry University, University of Brighton, University of South Wales és University of Northumbria.

A legutolsó, 4. csoportba sorolhatók azon intézmények, amelyek inkább csak az oktatói tevékenységre összpontosítanak, és kutatói teljesítményük elhanyagolható mértékű. Az átlagok súlyozása alapján ebbe a csoportba került a Newcastle University, a Leeds Beckett University, a University of Northampton és a University of Lincoln.

A 4. hipotézis a vizsgált adatok alapján igazolást nyert. A *beszerzéssel foglalkozó képzések oktatói mind kutatási, mind oktatói tevékenységet is végeznek. Ezek intenzitása egyetemenként eltér* egymástól, de még a leghátrébb sorolt egyetemek is rendelkeznek legalább átlagban 10 hivatkozással oktatóként (H4a). Jellemzően a kisebb létszámú oktatói bázissal rendelkező egyetemek rosszabb kutatói teljesítményt mutatnak. Ez alól kivétel az első csoportba sorolt University of Strathclyde, ahol a kis létszám (5 fő) ellenére, kimagasló kutatói tevékenység is folyik.

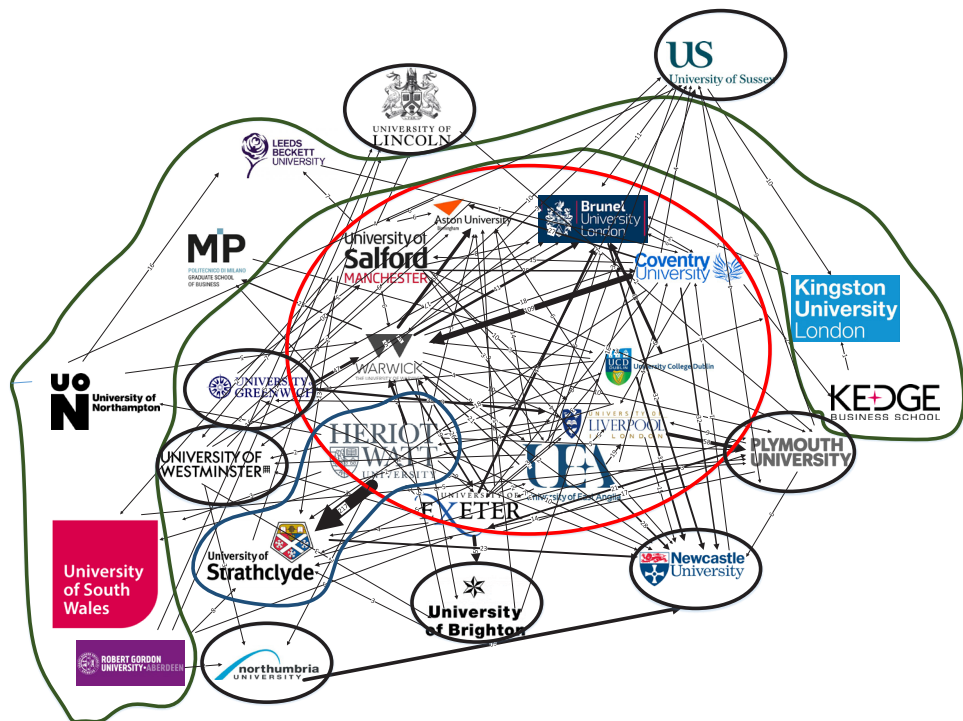
1. ábra • Hivatkozások, dokumentumok átlagos száma felsőfokú intézményenként (Forrás: szerkesztette: Dr. Sasvári Péter,¹⁸ az adatok forrása a Scopus adatbázis, a szerzők saját gyűjtése alapján)

A nemzetközi egyetemi rangsorok helyezése és az egyetemek beszerzéssel is foglalkozó oktatóinak tudományos tevékenysége között azonban *nem lehet egyértelmű összefüggést találni* (H4b). Egyes egyetemekre a hipotézis helytállóan bizonyul, azonban a többségnél az állítás nem teljesül. Míg a University of Warwick, a University of Westminister és a University of Exeter esetében teljesül, hogy az egyetemi ranglistánkon az előkelőbb pozíció párosul a jobb tudományos teljesítménnyel, addig például a tudományos teljesítményben kiemelkedőt nyújtó University of Strathclyde a QS-rangsorban csak a 277. helyet foglalja el. Szintén ilyen eltérő eredményt mutat a Newcastle University és a Leeds Beckett University. Mindkét egyetem a QS-lista alapján felállított rangsorban hátul helyezkedik el, a 23. és a 24. helyen, a kutatói tevékenységet vizsgáló adatok alapján felállított rangsorban pedig mind a ketten elől helyezkednek el.

Az ötödik hipotézis feltételezi, hogy azok az egyetemek, amelyek kimagasló eredménnyel rendelkeznek oktatás terén, nagyobb aktivitást mutatnak publikációk terén. Az oktatási

¹⁸ Az ábra felhasználása a szerkesztő Dr. Sasvári Péter engedélyével.

tevékenység értékelése a *Teaching Excellence Framework* (TEF-) mutató alapján¹⁹ történt. A vizsgált egyetemeink esetében a 2018-as évre vonatkozóan 6 egyetem nem rendelkezik ilyen tanúsítvánnyal, 5 rendelkezik bronz, 7 db egyetem ezüst és 8 arany minősítéssel. Az egyetemek TEF-minősítése a 2. ábrán látható.

2. ábra • Kutatói háló (Forrás: szerkesztette: Dr. Sasvári Péter,²⁰ a szerző saját maga által készített adatbázis alapján)

Az oktatók tudományos tevékenységének és a minősítési szinteknek az összevetése megint érdekes eredményt hozott. Szegmentálás során a 4. csoportba sorolt egyetemek, amelyeknek oktatói a legkevésbé erős tudományos tevékenységet folytatják, homogén módon mind arany TEF-minősítéssel rendelkeznek. Míg az első csoportba sorolt kiváló tudományos teljesítményt mutató egyetemokről ugyanez már nem mondható el. Így az ötödik hipotézis is valótlannak bizonyult, hiszen azok az egyetemek, amelyek kimagasló eredménnyel

¹⁹ A TEF (*Teaching Excellence Framework*) mutatót az angol Oktatási Minisztérium fejlesztette ki. Célja, hogy a nemzeti elvárások mellett elismerje a kiváló oktatói tevékenységet nyújtó felsőoktatási intézményeket. www.hefce.ac.uk/lt/tef/whatistef

²⁰ Az ábra felhasználása a szerkesztő Dr. Sasvári Péter engedélyével.

rendelkeznek oktatás terén, nem nagyobb, hanem kisebb aktivitást mutatnak publikációk terén. A feltárt adatokból úgy látszik, hogy az *oktatási kiválóság és tudományos kiválóság elválik egymástól a brit egyetemek beszerzési képzéseinek esetében* (H5).

A hatodik hipotézis vizsgálata során feltérképeztük az oktatók között kialakult kutatási hálót. Ennek vizuális megjelenítését a 2. ábra tartalmazza. A feltevés szerint a beszerzéssel kapcsolatos kutatások több egyetem részvételével és együttműködésével valósulnak meg, így egyszerre több intézményt vontunk be. A vizsgálódás eredménye azt mutatja, hogy a beszerzés területén *nagyon domináns egyirányú kapcsolatok* figyelhetők meg (H6). Jellemzően a tudományterületeken ez a kapcsolati rendszer kétirányú.

A képzések hosszának és a publikációs tevékenység korrelációjának vizsgálata (7. hipotézis) azt mutatja, hogy az oktatók tudományos tevékenységének erőssége és a képzések hossza közötti összefüggés, nem állja meg a helyét. A mesterszinten leghosszabb 4 éves képzési idővel rendelkező egyetemekből az Aston University csak a 15. helyet foglalja el a dokumentumszám és a hivatkozási szám alapján felállított ranglistán. A Kedge Business School szintén hosszú képzéssel rendelkezik, de szintén csak a középmezőnyben szerepel. Ellentétben ezekkel, ha megnézzük a tudományos tevékenységben kiemelkedőnek számító egyetemeken (University of Warwick, University of Strathclyde, Brunel University London, University of Westminster, University of Exeter, Robert Gordon University, University College Dublin) folyó képzések szintjét és szerkezetét, az a kép rajzolódik ki, hogy ezen egyetemeken csak MSc-szintű beszerzéssel kapcsolatos képzéseket végeznek, és mindegyik képzés hossza egy évet tesz ki. Így a hetedik hipotézissel kapcsolatban azt a megállapítást tettük, hogy *a hagyományosnak tekinthető egy év hosszúságú, mesterszintű képzések oktatói folytatnak kiemelkedő kutatói és tudományos tevékenységet. Így, a képzés hossza és a tudományos tevékenység intenzitása között nem egyenes, hanem fordított arányosság figyelhető meg* (H7).

4. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉS

A kutatás kiterjedten tanulmányozza az ellátásilánc-menedzsment és azon belül a beszerzési képzéseket, elsődlegesen az Egyesült Királyság területén található felsőoktatási intézményekben, amelyek CIPS-tanúsítvánnyal rendelkeznek. A felépített adatbázis által bemutatott képzések, oktatott tantárgyak és oktatási segédanyagok alappal szolgálhatnak egy megfelelő tudást adó felsőoktatási képzés kialakításához. A tanulmány továbbá támpontul szolgálhat a beszerzési szakemberek számára szükséges képességek és készségek listájához, továbbá az ezeknek megfelelő képzési, oktatási rendszer kialakításához.

Az oktatási szerkezet vizsgálatának eredménye azt mutatja, hogy a beszerzésnek mint tudományágnak helye van a felsőfokú oktatásban, mind egyetemi, mind főiskolai szinten. A vizsgált adatok és információk egy strukturált képzési rendszer alapjait rajzolják ki egy olyan oktatói és kutatói hálóval, amely alátámasztja a beszerzés mint tudomány felsőoktatási létjogosultságát. A vizsgált attribútumban 54 kurzus közül 42 felső szintű mesterképzés, 8 BSc-szintű és 3 MBA. A kapott eredmények arra is rávilágítanak, hogy a beszerzés

mint tudományág elismertségének és rangjának növelése érdekében a tudományos széttagozódását kellene csökkenteni. A beszerzéssel kapcsolatos tudományos publikációk megjelenési helyeinek és a hozzá köthető tudományágak részletesebb vizsgálata további információval szolgálhatna, és egy újabb kutatás témájául szolgálhatna.

A beszerzési és ellátási menedzsment minden eddiginél jobban kulcsfontosságúvá válik minden szervezet számára a hatékony és eredményes működés biztosításának szempontjából.²¹ A megfelelő képzési rendszer kialakításához kulcsfontosságú megérteni nemcsak a jelen, hanem a jövő igényeit is, és a felmerülő igényeknek megfelelően alakítani azt. Jelenlegi meghatározó irányok a globalizáció és lokalizáció együttes hatása, az e-kereskedelem és digitális beszerzés egyre szélesebb körű térhódítása, a költséggazdálkodás és a folyamatosan hatékonyabb termelékenység, jobb szállítói kapcsolatok és az ellátási láncok versenyképességének fejlesztése és a fenntarthatóság. A kihívások megfelelő és hatékony kezeléséhez egy jól képzett, stabil szakemberbázis kialakítása elengedhetetlen.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton is köszönöm Dr. Sasvári Péternek, hogy bevezetett a tudománymetria világába, és segített a tanulmány megvalósításában, az adatok vizualizációjában az ábrák szerkesztésén keresztül.

²¹ Tobias Schoenherr et alii: Research Opportunities in Purchasing and Supply Management. *International Journal of Production Research*, 50. (2012), 16. 4556–4579.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Giunipero, Larry C.: *A Skills-Based Analysis of the World Class Purchaser*. Florida, Center for Advanced Purchasing Studies, 1999.
2. Giunipero, Larry – Handfield, Robert B.: *Purchasing Education and Training II*. Center for Advanced Purchasing Studies Research, 2004.
3. *Efficency in higher education*. HEFCE, 2015. Elérhető: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20180103221050/http://www.hefce.ac.uk/funding/efficient/Procurement/> (A letöltés dátuma: 2018. 02. 03.)
4. Lane, Julia: Let's Make Science Metrics More Scientific. *Nature*, 464. (2010), 7288. 488–489. DOI: [10.1038/464488a](https://doi.org/10.1038/464488a)
5. Kolchin, Michael G. – Giunipero, Larry: *Purchasing Education and Training Requirements and Resources*. Center for Advanced Purchasing Studies, 1993.
6. Martín-Martín, Alberto – Orduna-Malea, Enrique – Thelwall, Mike – López-Cózar, Emilio Delgado: Google Scholar, Web of Science, and Scopus: a systematic comparison of citations in 252 subject categories. *Journal of Informetrics*, 12. (2018), 4. 1160–1177. DOI: [10.1016/j.joi.2018.09.002](https://doi.org/10.1016/j.joi.2018.09.002)
7. Monczka, M. Robert – Handfield, Robert B. – Giunipero, Larry C. – Patterson, James L.: *Purchasing & Supply Chain Management*. Cengage Learning, 2010.
8. Sasvári Péter – Urbanovics Anna: A Nemzeti Közzolgálati Egyetem oktatói és kutatói publikációs teljesítményének értékelése a Scopus adatai alapján. *Hadtudomány*, (2018), e. sz. 1–13.
9. Schoenherr, Tobias – Modi, Sachin B. – Benton, W. C. – Carter, Craig R. – Choi, Thomas Y. – Larson, Paul D. – Leenders, Michiel R. – Mabert, Vincent A. – Narasimhan, Ram – Wagner, Stephan M.: Research Opportunities in Purchasing and Supply Management. *International Journal of Production Research*, 50. (2012), 16. 4556–4579.
10. Vörösmarty Gyöngyi – Tátrai Tünde: *Beszerezés*. Budapest, CompLex, 2010.
11. Weele, Arjan J. van: *Purchasing and Supply Chain Management*. Endover, Cengage Learning, 2010.
12. Wright, Robyn – Kearney, A. T.: *Procurement Leaders of Tommorrow*. CIPS East Anglia Branch, 2016. Elérhető: www.cips.org/Documents/Membership/Branch%20Speaker%20Presentations/ATKearney%20Proc%20Leaders%20of%20Tomorrow%20CIPS%20EA%20Branch%20Presentation_vMarch%202016.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 05. 05.)

Internetes források

1. www.hefce.ac.uk/lt/tef/whatistef/ (A letöltés dátuma: 2018. 04. 10.)
2. www.cips.org/ (A letöltés dátuma: 2018. 04. 10.)
3. www.topuniversities.com/university-rankings (A letöltés dátuma: 2018. 04. 12.)
4. www.ismworld.org/ (A letöltés dátuma: 2018. 04. 10.)

Erdei-Derschner Katalin a Nemzeti Közszerzési Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola nappali tagozatos hallgatója. Doktori tanulmányait 2016 szeptemberében kezdte, 10 év munkatapasztalat után stratégiai beszerzés, projektmenedzsment és beszerzésikategória-menedzsment területén. Jelenleg fő kutatási témája a közbeszerzések hatékonyságának mérése, a közbeszerzések teljesítménymenedzsmentje (gazdaságosság, eredményesség, hatékonyság és méltányosság), aspektusainak és alkalmazása lehetőségének vizsgálata, mérési lehetőségeinek feltárása.